

ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА PROBLEMS OF THE STRUCTURING OF INFORMATION LAW

Кіндрат П.В.,
аспірант

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Стаття присвячена визначенню способів структуризації правових норм інформаційного права. Проаналізовано наявні підходи до систематизації інформаційного права, виявлено їхні слабкі й сильні сторони. Запропоновано й обґрунтовано власні пропозиції щодо здійснення систематизації та визначено згідно з ними загальну структуру системи інформаційного права.

Ключові слова: інформаційне право, інформаційні відносини, структура права, інститути права, критерії однорідності правовідносин.

Статья посвящена определению способов структуризации правовых норм информационного права. Проанализированы существующие подходы к систематизации информационного права, определены их сильные и слабые стороны. Выдвинуты и обоснованы собственные предложения относительно осуществления систематизации и на их основании определена структура системы информационного права.

Ключевые слова: информационное право, информационные отношения, структура права, институты права, критерии однородности правоотношений.

The article deals with the determination of the ways of structuring of legal regulations of information law. It is analyzed the existing approaches to systematization of information law, revealed their weaknesses and strengths. There are suggested and grounded personal proposals for implementation of systematization and according to them, the general structure of the legal system is determined.

Key words: information law, information relations, structure of law, institutions of law, criteria of homogeneous relatives.

Постановка проблеми. При дослідженні проблеми здійснення правового регулювання інформаційної сфери та встановленні критеріїв і параметрів його ефективності неодмінно постає питання про визначення структури інформаційного права. Це обумовлено тим, що саме названа структура відображає особливості правового регулювання суспільної сфери, визначає взаємозв'язки між різними елементами, дозволяє встановити напрямки й тенденції для подальшого вдосконалення правової системи, місця в ній нових нормативно-правових актів, а також методів і принципів функціонування вже наявних.

Стан опрацювання. Проблема систематизації та впорядкування інформаційного права піднімалася в науковому співтоваристві неодноразово. Нею займалися як окремі науковці, так і наукові колективи. Це питання розглядали у своїх працях О.А. Баранов, К.І. Беляков, В.М. Брижко, Р.А. Калюжний, Л.П. Коваленко, О.В. Кохановська, М.Я. Швець та інші. Аналіз наявних досліджень виявив суттєву розбіжність поглядів не лише на саму структуру системи інформаційного права, а й на засади її формування. Більшість дослідників виходять із положень про необхідність систематизації інформаційного законодавства в рамках окремого кодифікованого акта, що, в результаті, обумовлює особливості запропонованих ними структур, проте недостатньою мірою підходить для дослідження інформаційного права в його нинішньому вигляді.

Для встановлення ефективності функціонування системи нормативно-правових актів галузі інформаційного права необхідно визначити такі параметри побудови системи, які б дозволили максимально

точно й повно описати відносини в інформаційній сфері й забезпечити прив'язку до них конкретних правових норм. Враховуючи сказане вище, метою статті є визначення особливостей підходів до систематизації чинного інформаційного законодавства та формування на їх основі системи інформаційного права.

Виклад основного матеріалу. Структуризація й упорядкування галузі права сприяє спрощенню процедури віднесення конкретних суспільних відносин до сфери регулювання відповідних нормативно-правових актів, визначає напрямки та засоби розвитку й удосконалення законодавства, його гармонізації, усунення протиріч, а також, у співвідношенні з реальними суспільними відносинами, дозволяє виявляти пробіли й неточності. У більшості випадків таке впорядкування здійснюється відповідно до сформованої й закріпленої на законодавчому рівні галузевої системи нормативно-правових актів, основною формою вираження якої є кодифікований акт. Інформаційне право, будучи новою комплексною галуззю, яка все ще перебуває на стадії свого формування й об'єднує значний масив правових норм різного спрямування, не містить такої системи, а це породжує й підтримує наукові дискусії щодо її змісту.

Згідно із загальною теорією права, галузеві інститути інформаційного права мають формуватися відповідно до окремих видових ознак інформаційних відносин. Проте нормативно закріпленого визначення терміна «інформаційні відносини» немає. У преамбулі Закону України «Про інформацію» визначено, що «цей Закон регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації»

[1], і це дозволяло б зробити припущення, що в ній перелічено спрямування інформаційних відносин, якби у ст. 9 цього ж Закону не було надано перелік видів інформаційної діяльності, який повністю збігається з вищенаведеним, а тому є відображенням лише частки з усієї сукупності відносин.

Через наведені обставини в правовій науці сьогодні немає єдності в тлумаченні терміна «інформаційні відносини». Так, М.Я. Швець, Р.А. Калужний [2, с. 123], В.С. Цимбалюк [3, с. 88] визначають їх як суспільні відносини щодо інформації, які є основним об'єктом регулювання інформаційного права. І.Л. Бачило під інформаційно-правовими відносинами розуміє суспільні відносини, які виникають у процесі інформаційної діяльності. В.М. Брижко стверджує, що це відносини, які виникають у всіх сферах життя й діяльності людини, суспільства й держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації [4, с. 86]. М.М. Рассолов пропонує розуміти їх як відносини з приводу збору, обробки й використання правової та іншої інформації в суспільстві [5, с. 42]. В.А. Копилов розглядає їх як комплекс суспільних відносин, що виникають при реалізації інформаційних процесів, тобто при створенні, отриманні, обробці, накопиченні, зберіганні, пошуку, розповсюдженні та споживанні інформації, а також процесів створення й застосування інформаційних систем, інформаційних технологій і засобів інформаційної безпеки [6, с. 68].

Для згаданих визначень характерно надавати вичерпний перелік способів взаємодії з інформацією, при яких виникають правові відносини. На нашу думку, такий підхід не виправдовує себе, оскільки вони зосереджені на моменті виникнення відносин і слабо описують їх перебіг.

Саме тому доцільніше застосовувати надане Л.П. Коваленко визначення інформаційно-правових відносин як суспільних відносин, що регулюються нормами права й виникають, розвиваються та припиняють свою дію в інформаційному просторі між суб'єктами права, наділеними інформаційними правами й обов'язками. Водночас під інформаційним простором вона пропонує розуміти інформаційні процеси та відносини щодо створення, збирання, відображення, реєстрації, накопичення, збереження, обробки, захисту й поширення інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів, на які розповсюджується юрисдикція держави [7, с. 101].

Проте таке визначення не дозволяє чітко виокремити конкретні достатньо однорідні відносини. Виходячи з цього, варто скористатися підходом до систематизації правових норм, що спирається на визначення критеріїв однорідності, згідно з якими має відбуватися групування інформаційних відносин.

Такі критерії можна поділяти за:

1. Об'єктом відносин: у якості критерію однорідності використовуються особливості об'єкта правових відносин (інформації), а саме – його змісту. Цей підхід набув найбільшого розповсюдження в навчально-методичній літературі, що може бути обумовлено наявністю переліку видів інформації в

Законі України «Про інформацію» й підкріплюється наявністю відповідних нормативно-правових актів. Проте він не описує весь спектр відносин в інформаційній сфері, а тому не є універсальним.

2. Галузевою сферою: конституційні, адміністративні, трудові, цивільні тощо. У цьому разі розподіл здійснюється залежно від домінуючого методу правового регулювання. Він ґрунтується на тому, що інформаційне право, будучи молодшою комплексною галуззю права, застосовує методи, притаманні іншим галузям права, проте питома вага кожного з них у регулюванні конкретних відносин різна. Це дозволяє виокремити відносини, домінуючими методами регулювання в яких будуть методи конституційного, адміністративного, цивільного і кримінального права. Наслідком такого підходу було б виокремлення інститутів:

- інформаційних прав і свобод – домінуючими є методи конституційного права. Він об'єднує в собі норми, які визначають основоположні права людини, гарантовані Конституцією й міжнародними договорами, а також пов'язані з ними обов'язки в інформаційній сфері;

- комерційної інформації – домінують методи цивільного права. До нього входять норми, що регулюють відносини, в основу яких покладено розуміння інформації як об'єкта матеріального світу. Відповідно, отримання й надання інформації та інформаційних послуг визначається в рамках майнових відносин;

- інформаційної безпеки – домінуючими є методи кримінального права. Цей інститут об'єднує норми, які визначають політику держави у сфері забезпечення власних інформаційних інтересів, а також встановлення відповідальності за посягання на гарантовані державою інформаційні права і обов'язки;

- державного управління інформаційною сферою – домінують методи адміністративного права. Він об'єднує норми, що як забезпечують реалізацію відносин управлінського характеру в інформаційній сфері, так і визначають порядок взаємодії з органами державної влади в рамках забезпечення права на доступ до інформації;

- засобів масової інформації – не має яскраво вираженого домінуючого методу регулювання, характерного для вже розвинутих галузей права. Об'єднує в собі норми, що визначають порядок і способи здійснення поширення інформації, призначеної широкому колу осіб. Можна також стверджувати, що саме в рамках цього інституту слід очікувати появи перших суто інформаційно-правових методів регулювання.

3. Видом відносин. Така концепція була запропонована О.А. Барановим. В її рамках у якості критеріїв однорідності він використовує видовий поділ інформаційних відносин на інформаційні та інформаційно-інфраструктурні [8, с. 177]. При цьому:

- інформаційні відносини – це суспільні відносини, які виникають у процесі створення, поширення, використання, зберігання та знищення (утилізації) інформації;

– інформаційно-інфраструктурні відносини – це суспільні відносини, які виникають у процесі забезпечення обороту інформації, тобто пов'язані з функціонуванням суб'єктів інформаційної інфраструктури, із наданням інформаційних послуг і виконанням робіт в інформаційній сфері, із виробництвом і використанням інформаційних технологій і ресурсів, із використанням обмежених ресурсів, із забезпеченням інформаційної безпеки.

Врахування наявних напрацювань щодо підходів до формування системи галузі інформаційного права дозволяє виділити особливості, що впливають на структуру інститутів інформаційного права:

1. У процесі реалізації інформаційних правовідносин можна виокремити три групи доволі однорідних відносин, що мають особливі функції й вирішують виокремлені завдання регулювання. Це відносини щодо:

– змісту й обігу інформації, які виникають у процесі створення, поширення, використання, зберігання та знищення інформації й характеризують умови їх виникнення, протікання і припинення;

– інформатизації – забезпечення функціонування суб'єктів інформаційної інфраструктури, здійснення робіт і надання послуг в інформаційній сфері із застосуванням інформаційних технологій і ресурсів. Вони описують процеси, що забезпечують здійснення обігу інформації, проте ті, чією кінцевою метою є робота з даними, а не набуття чи передача інформації;

– забезпечення інформаційної безпеки, пов'язане із забезпеченням реалізації основоположних інформаційних прав і обов'язків людини, забезпеченням інтересів держави в інформаційній сфері, а також попередженням та усуненням негативних і шкідливих наслідків від протиправної діяльності.

2. За своєю спрямованістю норми інформаційного права можуть бути орієнтовані на забезпечення індивідуальних, колективних, державних і суспільних потреб, що обумовлює можливість значної варіативності застосування методів при регулюванні таких відносин залежно від переліку суб'єктів і зацікавлених осіб.

3. Інформаційне право як комплексна галузь права характеризується широким застосуванням методів правового регулювання, притаманним іншим галузям права, тому можна виокремити відносини: цивільно-, адміністративно-, кримінально-та конституційно-правового регулювання.

4. Інформаційному праву притаманний динамізм розвитку суспільних відносин, що ним врегульовуються, і, як наслідок, прискорена динаміка розвитку власних правових норм. Також для нього характерне врегулювання різних видів суспільних відносин у рамках одного нормативного акта, що визначає їхню комплексність і ускладнює створення уніфікованої системи інформаційного права. Тому при створенні системи інститутів інформаційного права доцільно опиратися не лише на наявні нормативні акти, а й на загальні принципи формування й реалізації державної політики в інформаційній сфері.

Опираючись на зазначені особливості інформаційного права, а також враховуючи, що предмет інформаційних відносин може одночасно містити в собі ознаки кількох видів відносин, побудуємо загальну структурну схему інформаційного права (рис. 1).

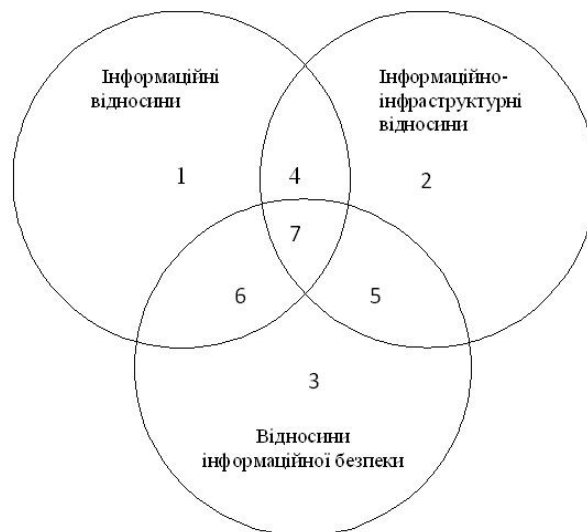

Рис. 1. Структурна схема інформаційного права

Висновки. Враховуючи особливості інформаційної сфери та наявні погляди щодо питань систематизації інформаційного права, можна виокремити 7 груп інформаційних відносин, які формують систему інформаційного права.

Відповідно до рис. 1, групи 2–7 можуть бути співвіднесені з інститутами інформаційного права, які уточнюються через субінститути. Таким чином ми отримуємо інститути:

2. Інформатизації.

3. Інформаційної безпеки, в якому можна виокремити субінститути: персональних даних (інформації про особу; медичної таємниці), державної таємниці, комерційної таємниці, відповідальності за порушення в інформаційній сфері (інформаційної відповідальності).

4. Інформаційно-інфраструктурного забезпечення обігу інформації: телекомунікацій, електронного документообігу, науково-технічної інформації.

5. Захисту телекомунікаційних систем: технічного захисту інформації.

6. Поширення інформації з обмеженим доступом (суспільно важливої інформації): інформаційного запиту, поширення інформації, що представляє суспільний інтерес.

7. Функціонування змішаних систем: електронного уряду, електронної комерції.

Водночас перша група, охоплюючи найбільший обсяг інформаційних відносин, потребує додаткового поділу на інститути:

1.1. Інформаційних прав та обов'язків (права на інформацію, обов'язків творців і власників інформації, авторського права).

- 1.2. Засобів масової інформації (друкованих ЗМІ, електронних ЗМІ, інформаційних агентств).
1.3. Доступу до відкритої інформації (архівної справи, бібліотечної справи, соціологічної інформації, статистичної інформації, екологічної інформації, публічної інформації).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про інформацію : Закон України N 2658-XII від 02.10.1992 р. (у редакції від 01.07.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48 – Ст. 651. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
2. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права / [В.М. Брижко ін.] ; за заг. ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. – Ужгород : ІВА, 2003. – 240 с.
3. Інформаційне законодавство України: концептуальні основи формування / М.Я. Швець, Р.А. Калюжний, В.Д. Гавловський, В.С. Цимбалюк // Право України. – 2001. – В. 7. – С. 88.
4. Брижко В.М. Інформаційне суспільство. Дефініції / [В.М. Брижко, О.М. Кальченко, В.С. Цимбалюк] : за ред. Р.А. Калюжного, М.Я. Швеця. – К. : Інтеграл, 2002. – 220 с.
5. Рассолов М.М. Информационное право : [учеб. пособие] / М.М. Рассолов. – М. : Юрист, 1999. – С. 42.
6. Копылов В.А. Информационное право : [учебник] / В.А. Копылов. – М. : Юрист, 2002. – 512 с.
7. Коваленко Л.П. Теоретичні проблеми розвитку інформаційного права України : [монографія] / Л.П. Коваленко. – Х. : Право, 2012. – 246 с.
8. Баранов О.А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика / О.А. Баранов. – Київ : Едельвейс, 2014. – 434 с.

УДК 342.922

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ СЛУЖБИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

**ACTUAL PROBLEMS OF ACTIVITY OF PATROL SERVICE
OF NATIONAL POLICE OF UKRAINE**

Кіяшко Р.Ю.,
*курсант факультету № 2
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*
Кравченко І.С.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

У статті розкриваються основні проблеми діяльності патрульної служби Національної поліції України. Наголошено на комплексності подолання виокремлених проблем в організації діяльності поліцейських патрульної служби Національної поліції України. Запропоновано напрямки вдосконалення такої діяльності.

Ключові слова: актуальні проблеми, організація діяльності, службові повноваження, патрульна служба, Національна поліція України.

В статье раскрываются основные проблемы деятельности патрульной службы Национальной полиции Украины. Отмечена комплексность преодоления выделенных проблем в организации деятельности полицейских патрульной службы Национальной полиции Украины. Предложены направления усовершенствования такой деятельности.

Ключевые слова: актуальные проблемы, организация деятельности, служебные полномочия, патрульная служба, Национальная полиция Украины.

The basic problems of activity of patrol service of the National police of Ukraine open up in the scientific article. It is marked the complexity of overcoming of the distinguished problems in organization of activity of policemen of patrol service of the National police of Ukraine. Directions of improvement of such activity are offered.

Key words: actual problems, organization of activity, official plenary powers, patrol service, National police of Ukraine.

Постановка проблеми. Яскравим прикладом реалізації реформи Міністерства внутрішніх справ України є створення впродовж 2015–2016 років патрульної служби Національної поліції України. Нову поліцію сьогодні асоціюють саме з цією службою, й увага громадськості прикута до її діяльності.

Необхідно наголосити, що соціологічні дослідження констатують факт підвищення рівня довіри громадян до новоствореної поліції. Громадяни вказують на людяність поліцейських, чітке виконання ними норм законодавства та прагнення до змін у країні в цілому. Відкритість поліції у спілкуванні з громадя-